

השמש זרחה בין דפיו

בשנות ה-40 ובשנות ה-50 פעלו בארץ ארבעה עיתוני ילדים: "דבר לילדים", "הבוקר לילדים", "משמר לילדים" ו"הצופה לילדים". כל עיתון ילדים ייצג השקפת עולם, וכל ילד קרא את העיתון ששיקף את עמדות בני הבית. הבית שלנו היה בית של פועלים חקלאים לא-סוציאליסטיים, ולכן נשלחתי לגימנסיה פרטית "בורגנית" וקראתי את "הבוקר לילדים", שיצא לאור על ידי העיתון היומי "הבוקר" (וביטא את עמדותיו של "הגוש האזרחי" מההיבט הימני המתון).

אבל לא יכולנו לברוח מ"דבר לילדים". גם אני התוודעתי ל"דבר לילדים" עוד לפני שידעתי לקרוא בו. לגימנסיה הגיעה מורה צעירה, שזה עתה סיימה את סמינר בית הכרם בירושלים, וביקשה ליישם עלינו את שיטות החינוך החדשניות שלה. מורה זו לא השגיחה בין "גוש אזרחי" ל"גוש פועלי", ובכל יום שישי היתה מרפיעה עם כרכים גדולים של "דבר לילדים", פרשת אותם על השולחן וקוראת. כך למדנו מה זה עיתון, וכך חיכינו כל שבוע ליום שישי הבא, כדי שתקרא לנו את "נסים ונפלאות" (לימים נודע לנו שכתבה זאת לאה גולדברג) או את "לורנגולו מלך זולר" (שכתב וצייר נחום גוטמן).

אהבתי את "הבוקר לילדים" ואהבתי את "דבר לילדים". הם לא היו אותו דבר. הם היו כמו שני דודים גדולים ואהובים, שכל אחד שונה מרעהו. "דבר לילדים" היה בהיר ומרווח, כאילו השמש זרחה בין דפיו, ו"הבוקר לילדים" היה קודר יותר,

באותיות הדפוס שלו, בצילומי השחור-לבן ובעמודים הצפופים (שכמו ביקשו לדחוס בהם כמה שיותר). הוא היה תמיד רציני ונרגש, ולא כן שכן בתקופות העליות הלא-לגאליות. "ימי אבל לנו וגאווה", "ענן על תל אביב", "לילות קודרים" — ועקו עמודי השער של "הבוקר לילדים", אבל העורך שלו, הסופר יעקב תורגין, חיך אלינו תמיד בין הדפים. הוא נעם לנו בהערות בגובה העיניים, גער או עודד: "לאלה, חיה ורבהקה — הידד לשלישייה החכמה", "חיים, קצת יותר סדר במכתבך", "לראובן, שירך כתובים בכתב שרק מלאכי השרת זקוקים לו", וכדומה.

מובן שגם ב"הבוקר לילדים" היו כתבי שירה וסיפורת ומאירים וצלמים, אבל יעקב חורגין היה העיתון כולו — קברניט שהפליא לנווט את שמונת עמודי השבועון הקטן בשפע עלילות: אגדות הומוריסטיות, מסעות "אימים" לאפריקה ובחזרה, טיסות לחלל נוסח מדע בדיוני, וכמובן "הבלש משכונת הצריפים" (שכונת נרדיה), על חבורת ילדים היוצאת להכחיד את הרוע מתל אביב.

"הבוקר לילדים" ראה לנגד עיניו מודל של "ילד טוב" ארץ ישראלי, מחונן, חרוץ ונאמן לעמו ולמולדתו. מובן שגם "דבר לילדים" צידד במו"ל דומה, אלא שהוא עטף אותו בכמיהה אין קץ לאדם עברי חדש, שכולו חופש ופתיחות ועליות כובשת (כמו הילדים והילדות בצויריו של נחום גוטמן, צייר הבית). "דבר לילדים", בשנים שאני קראתי בו, התפוצץ מכישרונות של

ודעתה בעניינים שונים, הנוגעים גם לה בדיוק כמו לאיש. ואם תוסיף ותשאל: וכי מי מונע בעד האשה מהשמיע את קולה? וכאן הוא ממשיך ומסביר מדוע.

הרביתי במשך שנים לעסוק בתופעותיה של עיתונות הילדים בשנות ה-40 וה-50 — הן כחור קרת ספרות ילדים והן כמי שמצאה את פרנסתה ככותבת בעיתון "הארץ שלנו". האומנם רציתי לעבוד בעיתונות ילדים כפועל יוצא מהקריאה ב"דבר לילדים" וכ"הבוקר לילדים"? אין ספק. הייתי אומרת יותר מזה: לא ספרות הילדים או עשתה אותי, אלא דווקא עיתונות הילדים של אז. בימים ההם, כאשר בספרייה המקומית (לא קנינו ספרים ורק החלפנו בספרייה), כמעט לא היו ספרי ילדים ארץ-ישראליים, ורוב ספרי הילדים המתורגמים מאנגלית, רוסית וכדומה היו בעלי שפה מכבידה ולא מתקשרת — עיתונות הילדים הילכה עלינו קסמים. היא היתה ידידותית וכת שיח, ושבועי-שבוע העשירה אותנו ביצירות העכשוויות של סיפורת ושירה לילדים, הכניסה אותנו ללב האירועים האקטואליים, עידכה נה אותנו בחדשות היום של סוף מלחמת העולם השנייה, מלחמת השחרור והקמת המדינה, וגם הצחיקה ושיעשעה. אבל הכי הכי היא נטעה בנו את זהותנו כילדי המקום הזה, כשהיא ממציאה שוב ושוב את הילדות הישראלית שלנו: ילדות של המון שמחה, אבל גם של בגרות ילדית, שאפת לה מכל מה שנעשה סביב לנו.

פרופ' יפה בלוביץ, תל אביב

אנשים צעירים, או בעלי רוח צעירה, שלא הפסיקו להמציא את הילדות הישראלית: — משחקים אותה, יוצרים אותה, נושאים אותה מהעיר ומהכפר, מהשדות של עין חרוד ומהדיר של משהמר העמק: פניה ברגשטיין וורובבל, אנדה פינקרפלד וואב, לוי קיפניס ומרים שטקליס, וכמו בן ימימה טשרנוביץ ולאה גולדברג ויצחק יציב. יוצרים אלה היו אנשי תנועת העבודה, שרצו לגדל את ילדיהם בצלמם ובדמותם. לכן ב"דבר לילדים" בחרו לדווח על כל ועידת פועלים או מועצת פועלות, ולחנך ולהטיף לערכי היסוד של עבודה ובנייה ("הכל חייבים לבנות את ארצנו. ומה יעשו הקטנים? הם יתכוננו לעבודה. תחילה ישחקו, יסתכלו בתמונות עבודה וידעו איך בונים, ואיך עולים"). עכשיו, כשאני מדפדת בין הכרכים, אני מוצאת למשל מאמר שער (מאמר 1942), המדווח בניקוד (כלומר לילדים בכיתות הראשונות) על "ועידת הפועלות החמישית". לרגע אני נרתעת. האם ילד או ילדה עשויים למצוא עניין בנאומיהן של הפועלות בוועידת החמישית?

אבל בעיון ברשימה ניכר שהעורך יצחק יציב (החתום על הרשימה) העניק כאן שיעור באל"ף-בית של פמיניזם. הוא פונה אל קוראיו הקטנים בזה הלשון: "רגילים אתם לראות את אבא מרפיע מעל במה באסיפת הנבחרים, בוועד הלאומי, בוועד המושבה, ובכל מקום ציבורי. הוא משיע את דעתו, מנהל את כל העניינים, ואך לעיתים רחוקות נשמע קולה של אמא — קול האשה